

В заключение следует отметить, что факторы устойчивого эколого-экономического развития курортной территории достаточно разнообразны, поэтому процесс рассмотрения совокупности всех этих факторов в единой взаимосвязи представляет собой сложную систему взаимодействия всех элементов, обеспечивающих эффективное функционирование курортной территории. Таким образом, осуществление устойчивого эколого-экономического развития курортной территории становится возможным при условии наличия и рационального использования природно-ресурсного потенциала территории с учетом экологических норм и стандартов с целью оказания курортно-оздоровительных услуг населению, которые способствуют восстановлению здоровья человека, повышению его трудоспособности и, как следствие, улучшению уровня социально-экономического развития курортной территории.

Литература: 1. Бильчак В. С. Региональная экономика / В. С. Бильчак, Р. Ф. Захаров. – Калининград: Балтика, 1998. – 332 с. 2. Азрилиян А. Н. Большой экономический словарь. – М.: Институт новой экономики, 1998. – 832 с. 3. Буркинський Б. В. Економіко-екологічні основи природопольовання і розвитку / Б. В. Буркинський, В. Н. Степанов, С. К. Харичков. – Одеса: Фенікс, 2005. – 576 с. 4. Василенко В. Н. Архитектура регионального экономического пространства. – Донецк: ООО "Юго-Восток, Лтд", 2006. – 312 с.

Стаття надійшла до редакції
07.03.2008 р.

УДК 330.322.14

**Філіппова С. В.
Смоквіна Г. А.**

ШЛЯХИ РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Investment-innovative activity is examined and probed. Recommendations, directed on stimulation of innovative investment activity of economic entities by the improvement of mechanisms of government control stimulation are developed. It is grounded, that public innovative policy can be effective under the condition of creating adequate organizational-economic mechanism of adjusting and stimulating the innovative investment activity. The main point of this mechanism should be the creation of organizational structures of management by innovative process at macro-, meso- and microlevels.

Актуальним завданням держави є активізація інвестиційної діяльності та значне нарощування обсягів інвестицій. Збільшення притоку інвестицій є пріоритетним напрямом діяльності державних органів влади. За рахунок реального нарощування обсягів інвестицій активізація інвестиційно-інноваційної діяльності виглядає як каталізатор сталого соціально-економічного розвитку на різних рівнях. Однак сфера регіонального управління ще недостатньо забезпечена ефективними складовими їх реалізації.

Основною метою статті є формування підходів і методів щодо покращення інвестиційної привабливості та інвестиційно-інноваційного іміджу підприємств, а також розробка більш дієвих інструментів щодо активізації інвестиційно-інноваційних процесів, їх вдосконалення в контексті подальшої ринкової трансформації.

Діюча система формування, розподілу й використання державних централізованих капіталовкладень не створює умов для економічного розвитку України.

Інвестиції у поєднанні з інноваціями повинні давати позитивний ефект – збільшувати кількість робочих місць і обсяг продукції, знижувати собівартість одиниці продукції та поліпшувати її якість, підвищувати рентабельність виробництва, умови праці і збільшувати її продуктивність. Для України це актуально, оскільки повноцінна інтеграція національної економіки у світову систему господарювання можлива лише за умов прискореного розвитку, що базується на широкому використанні інновацій.

Державне та регіональне управління економікою і інноваційними процесами, як зазначають вчені та фахівці, є однією з головних умов переходу до функціонування на ринкових засадах. Проте зараз не приділяється достатньої уваги проблемам виведення економіки з кризи. Як вбачають автори, необхідно розробити стратегію збереження й розвитку науково-технічного та інноваційного потенціалу країни в наступних напрямках: 1) реструктуризації науково-технічного потенціалу в різних галузях економіки; 2) створення фонду майна науки і інновацій; 3) розробки системи використання лізингу як ефективного ринкового механізму для суб'єктів інноваційної діяльності, що розробляють і впроваджують у практику наукомістку продукцію з використанням приладів і устаткування, які мають високу вартість; 4) вдосконалення механізмів залучення банківського кредиту; 5) формування інституту розробників і керівників інноваційними проектами; 6) розробки пропозицій щодо зміни податкового законодавства.

У сучасних умовах виникає потреба в пошуку організаційних форм науки та інноваційного бізнесу, які б дозволили підвищити ефективність фундаментальних досліджень і прискорити впровадження їх результатів у практику. У країнах з розвинутою ринковою економікою виділяють наступні дві форми організації інноваційного процесу: адміністративно-господарська, що виступає як науково-виробничий центр, який об'єднує під загальним керівництвом наукові дослідження і розробки, виробництво та збут нової продукції; ініціативна форма, суть якої полягає у фінансуванні та наданні допомоги малим фірмам, створеним для освоєння нововведень. Кожна форма має свої суттєві переваги та недоліки.

Необхідно зазначити, що законодавство України у сфері науки і науково-технічної діяльності має конституційну основу. У статті 54 Конституції України зазначено, що громадянам гарантується свобода наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їх авторських прав і матеріальних інтересів, які виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Верховною Радою України був прийнятий Закон "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" [1], який можна розглядати як певний крок вперед в осмисленні політики пріоритетів і забезпечення більш системного підходу до її реалізації. Законом, зокрема, передбачається формування ієрархії інноваційних пріоритетів, що складається з чотирьох рівнів: стратегічні пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні строком на 10 років; середньострокові пріоритетні напрями інноваційної діяльності загальнодержавного рівня; середньострокові пріоритетні напрями галузевого рівня; середньострокові пріоритетні напрями регіонального рівня.

Цим законом затверджені такі стратегічні напрями: модернізація електростанцій; нові й поновлювані джерела енергії; новітні енергозберігальні технології; машиновудування і приладобудування як основа високотехнологічного оновлення всіх галузей виробництва; розвиток високоякісної металургії; нанотехнології, мікроелектроніка, інформаційні технології,

телекомунікації; вдосконалення хімічних технологій, нові матеріали, розвиток біотехнологій; високотехнологічний розвиток сільського господарства та переробної промисловості; транспортні системи: будівництво і реконструкція; охорона й оздоровлення людини та навколишнього середовища; розвиток інноваційної культури суспільства [1].

Для прискорення ухвалення інвестором рішення про те, чи вкладати кошти в те або інше підприємство, необхідно розробити інвестиційний проект, що визначає мету, до якої прагне фірма, стратегію підприємницької діяльності в сукупності з термінами досягнення мети.

Аналіз ефективності проекту ведеться на основі статистичних методів і методів дисконтування (тобто зведення доходів/витрат за проектом, що відносяться до різних проміжків часу, до спільного знаменника через використання особливого коефіцієнта (дисконту), що відображає тимчасову вартість капіталу).

Статистичні методи базуються на допущенні рівної цінності доходів і витрат за проектом, одержаним у різні проміжки часу. Основними з них є: розрахунок простої норми прибутку (відношення чистого прибутку за проектом за аналізований період до сумарних капітальних витрат); розрахунок терміну окупності (кількість років, за які одержаний чистий прибуток за проектом та амортизаційні відрахування покриють приведені капітальні витрати).

Статистичні методи можуть служити інструментом орієнтовної оцінки проекту. Проте для інвестора надходження і витрати, що відносяться до різних проміжків часу, мають неоднакову цінність, тобто капітал має свою тимчасову вартість.

Для фінансування пріоритетних інвестиційних проектів за рахунок коштів державного бюджету необхідно встановити жорстку нормативну межу його витрачання на споживання. Слід розмежувати дві частини державного бюджету: бюджет споживання і бюджет розвитку. Бюджет споживання повинен бути побудований за системою нормативів, що визначають мінімум бюджетної забезпеченості в частині поточних і капітальних соціальних витрат на душу населення, а за деякими статтями – за типами об'єктів витрачання. Бюджетні доходи, що одержуються понад нормативні мінімуми, повинні бути повністю або в переважній частині спрямовані на фінансування розвитку економіки.

Галузева реструктуризація означає раціоналізацію внутрішньогалузевої структури, ліквідацію неефективних виробництв, підвищення конкурентоспроможності й поліпшення структури продукції галузі, заміну застарілих технологій на прогресивні ресурсозберігальні, зниження техногенної дії на навколишнє середовище.

Показник інвестиційної привабливості є критерієм зрілості ринкових відносин. Україна в рейтингах інвестиційного клімату, які регулярно проводять міжнародні організації, як правило, виходить за межі першої сотні країн. На жаль, на вітчизняних підприємствах зношення основного капіталу на багатьох підприємствах наблизилось до крайньої межі, продовжується процес старіння основних фондів, а рівень інвестиційної активності практично не покриває вибуття та зносу основного капіталу. Активізація інвестиційної діяльності значною мірою пов'язана з підтримкою амортизаційного каналу мобілізації ресурсів і потребує проведення активної державної амортизаційної політики. Система нормативів амортизаційних відрахувань може забезпечити підвищення ефективності використання основного капіталу, його швидке оновлення, тобто стимулювати інвестиційний процес.

Інвестиційно-підприємницька ситуація в Україні не відповідає стандартам ринкової економіки. Централізоване управління ослаблене. Можливості реалізації інвестиційних проектів є недосконалими через слабкий інвестиційний менеджмент, який тяжіє до традиційних радянських методів. Нині діє розподільча система капіталовкладень, заснована на державних контрактах, контрольованих міністерствами та відомствами, державними корпораціями та холдингами.

Вітчизняні інвестори, на жаль, надають перевагу фінансовим інвестиціям, які мають короткий період обігу, а іноземні інвестори ще досить обережно ставляться до інвестування в

нашу економіку через політичну, правову й економічну нестабільність в країні. Значних втрат наша економіка зазнає не через нестачу кредитних ресурсів, а через характер їх розміщення. Інвестиційна сфера потребує державної підтримки в умовах нестабільного розвитку української економіки.

Важливу роль у вирішенні інвестиційних проблем може відіграти лізинг. Це один з оптимальних механізмів розвитку виробництва, ефективний як для великих, так і для малих форм господарювання. Слід мати на увазі, що значно більші можливості відкриває розширення лізингових операцій за межі країни, якщо вона має потребу в інвестиціях. Законодавче забезпечення лізингу передбачає не тільки прийняття нормативних актів, які безпосередньо регламентують лізинг як явище господарського життя, а й його відповідність законам про страхування й оподаткування. Важливим джерелом формування інвестицій можуть бути кошти населення, про що свідчить міжнародна практика. Механізм залучення вільних коштів населення до інвестиційної діяльності досі не створений, а на інвестиційному ринку склалася ситуація, яка характеризується майже відсутністю пропозицій з боку підприємств і населення. Формуванню стійкого інвестиційного попиту з боку підприємств заважає загроза платіжної кризи, яка дезорганізує роботу окремих галузей економіки. Регулювання інвестиційного процесу є важливим інструментом державної підтримки інвестиційної діяльності.

Інвестиції у сучасній українській економіці визначаються Законом України "Про інвестиційну діяльність", де вони розглядаються як майнові та інтелектуальні цінності, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності і в результаті чого утворюється прибуток.

Недосконалість законів доповнюється їх нестабільністю, слабо проводиться податкова реформа, нерегульовані питання платежів, не відповідає вимогам часу законодавство про амортизацію основних фондів підприємств. Результатом цих недоопрацювань є те, що в Україні на сьогодні не створено ефективного механізму акумуляції вільних грошових коштів.

Інвестиційно-інноваційна активність нині набуває провідного значення в реформуванні та трансформації економіки. Регулювання розвитку ситуації в інвестиційній сфері на регіональному рівні значною мірою визначається розробкою і результативністю реалізації концепції державної інвестиційної політики. Відповідність новим економічним та соціально-політичним реаліям у цьому напрямі забезпечує значний за масштабами приплив капіталу для модернізації виробництва й розвитку інвестиційно-інноваційного механізму.

До пріоритетних сфер інвестиційно-інноваційної діяльності, що заслуговують на державну підтримку, належать масове житлове будівництво, виробництво екологічно чистої продукції, екологічно чисті технології, створення й модернізація транспортного комплексу. Ці пріоритети мають становити основу системи державних, регіональних і галузевих інноваційно-інвестиційних програм та отримати першочергову підтримку у вигляді прямих інвестицій, податкових пільг тощо.

Визначено такі стратегічні пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні на 2003 – 2013 роки, які суттєво підвищують інвестиційну активність. Це модернізація електростанцій, новітні ресурсозберігальні технології, машинобудування та приладобудування як основа високотехнологічного оновлення всіх галузей виробництва, розвиток телекомунікацій і біотехнологій, охорона й оздоровлення людини та навколишнього середовища, розвиток інноваційної культури суспільства.

Регіональне регулювання інноваційних процесів проявляється у фінансових, матеріально-технічних підтримках господарських суб'єктів, в залученні іноземних та вітчизняних кредитів, у розробці регіональних програм розвитку підприємства. Потрібне дослідження балансу позитивних і негативних наслідків використання нововведень, щоб вирішити питання про його застосування в окремій ситуації та в розвитку господарства регіону. На стадіях розробки нововведень отримані результати мають самостійне значення й можуть впливати на вибір напрямів розвитку як господарства в цілому, так і окремих виробництв.

Без активізації інноваційних процесів, прискореного впровадження у виробництво передових технологій і новітніх розробок неможливий науково-технічний прогрес. Складність і системність інновацій спонукає підприємства до застосування нової стратегії наукових досліджень. Тому реалізація інноваційної політики потребує активізації діяльності держави на фондовому ринку, який має стати важливим джерелом для розвитку виробництва й залучення інвестицій у реальний сектор економіки. Важливо максимально використовувати вже сформовану інфраструктуру фондового ринку, повною мірою враховувати накопичений досвід функціонування ринку цінних паперів.

У сучасних умовах провідною тенденцією розвитку економіки є глобалізація, яка надає трансформаційним процесам нових якісних рис, загострює конкурентну боротьбу у сфері інноваційної діяльності, посилює інтелектуалізацію виробництва, продукування нових інформаційних технологій. Значно менше уваги приділяється розробці стратегії інноваційної діяльності, вибору конкурентних шляхів науково-технологічного прориву української економіки, формуванню нової технологічної структури соціально-економічного розвитку. Зношеність основних фондів і виробничої інфраструктури свідчить про необхідність розвитку інноваційної діяльності. У 2004 – 2006 рр. лише 4% промислових підприємств Одеської області витрачали кошти на дослідження та розробку, спрямовані на випуск інноваційної продукції (частка її не перевищила 7% від загального обсягу галузевого виробництва). Існують два шляхи підвищення конкурентоспроможності промислової продукції – це зниження ціни і підвищення якості. У 2006 році загальні витрати державного бюджету на наукову діяльність досягли майже 2 млрд грн. Кошти чималі, а в загальних витратах держбюджету вони склали всього 2,5% [2].

Процеси створення нових інноваційних організацій особливо важливі для великих підприємств. Ці підприємства мають складну систему управління інноваціями, часто орієнтуються на великі проекти, реалізація яких повинна практично відразу (або за короткий проміжок часу) забезпечити отримання високих доходів. З цієї причини кількість інновацій у даних структурах не така велика, як на малих підприємствах. Аналіз показав, що у світовій практиці існує декілька прогресивних видів інноваційного механізму.

Механізм організації орієнтований на формування й реорганізацію структур, що здійснюють інноваційні процеси: механізми пошуку інноваційних рішень, механізми розробки і механізми впровадження, механізм пошуку нових ідей, технічних рішень, створення новацій, організаційні форми інноваційної діяльності.

В Україні створені і функціонують фінансово-промислові групи. Їх метою є підвищення конкурентоспроможності вітчизняних товарів через прискорення заходів науково-технічного потенціалу. Фінансово-промислові групи об'єднують низку виробничих підприємств, організацій, банків та інших об'єктів підприємницької діяльності.

Механізми фінансування. Визначають способи формування фінансових ресурсів підприємництва і підвищення їх зацікавленості у впровадженні нововведень. Сюди належать механізми кредитування, формування власного капіталу, узгодження розмірів оподаткування з інтенсивністю інноваційної діяльності.

Механізм інтелектуальної власності. Цей механізм сприяє посиленню інноваційної складової підприємництва і переходу до інноваційного типу економічного зростання.

Інноваційна модель сучасного зростання змінює його основу: рушійною сферою розвитку стає не просто промислове виробництво, а задіяні в ньому наукові розробки й технології. Станом на початок 2007 року інноваційну діяльність у промисловості України проводили близько 2,5 тис. підприємств. Частка інноваційно активних підприємств дуже низька – всього 18%. За минулі 2 роки в середньому освоювалося 3,4 тис. найменувань нових видів продукції.

Конкуренція та інноваційна діяльність тісно взаємопов'язані. Виробники і споживачі в процесі використання застарілої техніки і технології зазнають збитку, внаслідок чого вимушені

скорочувати витрати виробництва на основі інновацій. Підприємства, що перші освоїли інновації, мають можливість знижувати витрати виробництва і, відповідно, ціни на товари, що реалізуються. Актуальною проблемою розвитку економіки є підвищення ефективності суспільного виробництва шляхом випуску конкурентоспроможної продукції. Щоб бути конкурентоспроможним, підприємству необхідно застосовувати високоефективні форми, системи й моделі управління інноваційною діяльністю. Ці системи сприяють постійному поліпшенню якості продукції, що випускається, і забезпечують підвищення рівня задоволеності споживачів.

Економіку можна вважати конкурентоспроможною, якщо вона забезпечує досягнення таких позицій, за яких національні товари та послуги успішно реалізуються на міжнародних ринках, а також мають підтримку щораз вищих життєвих стандартів. Тому країни, які прагнуть бути конкурентоспроможними на світовому просторі, повинні підтримувати свій науково-технічний і освітній потенціал на належному рівні.

Обстеження показує, що понад 90% підприємств, які впроваджували інновації, змогли отримати приріст продукції, підвищити її конкурентоспроможність і розширити ринки збуту [2]. Інновації, як відомо, об'єднують у собі науку, техніку, підприємництво та менеджмент у єдину систему нововведень. Нинішня система державного управління інноваційною діяльністю недосконала і перебуває у стадії формування.

Україні потрібна наявність широких зв'язків із сучасним зовнішнім світом, науково-технічна спеціалізація, участь у світовому розподілі праці, ефективне використання зарубіжного науково-технічного досвіду тощо.

Для стимулювання залучення вітчизняних та іноземних інвестицій у наукову, науково-технічну й інноваційну сфери слід забезпечити: створення системи пільгового рефінансування комерційних банків у разі надання ними пільгових кредитів для реалізації інвестиційних проектів з розробки і впровадження високотехнологічного устаткування та іншої інноваційної продукції; розширення практики пільгового кредитування під заставу майна суб'єктів господарської діяльності; створення пайових інвестиційних фондів для реалізації великих інноваційних проектів; розширення форм кредитування інноваційних підприємств шляхом здійснення лізингових, факторингових та інших операцій.

Аналіз показав, що державна інноваційна політика може бути ефективною за умови створення організаційно-економічного механізму державного регулювання і стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності, спрямованого на забезпечення ухвалення обґрунтованих управлінських рішень для досягнення цілей національної інноваційної політики на макро-, мезо- і мікрорівні. Розроблено механізми регулювання стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності на рівні держави, регіонів і окремих підприємств, що дозволить формувати й реалізовувати комплекси заходів, які сприяють нарощуванню вітчизняного виробничого потенціалу і припливу інвестицій в економіку з метою досягнення сталого економічного розвитку.

Головна роль у формуванні й розробці конкретних шляхів реалізації інноваційної політики повинна належати регіональним органам влади, які визначають пріоритетні напрями інноваційної діяльності в регіоні з урахуванням наявного науково-технічного та економічного потенціалу і формують сприятливий інвестиційний клімат, здійснюють оцінку й відбір альтернативних інноваційних проектів, розробляють та провадять заходи щодо зниження інноваційного ризику в пріоритетних для регіону галузях; формують регіональну інноваційну інфраструктуру; здійснюють підготовку і підвищення кваліфікації кадрів.

Література: 1. Закон України "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" від 16 січня 2003 року №433-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №13. – С. 354. 2. www.ukrstat.gov.ua

Стаття надійшла до редакції
19.03.2008 р.